



Düşünce

Metin ÖZDEMİR*



ALLAH'IN YARATIKLARI HAKKINDA DÜŞÜNMEK

“Yaratılıştaki düzen ve harikalık üzerinde düşünmek, insanda ancak sonsuz bir ilim, hikmet ve kudret sahibinin bu tür bir yaratılışı gerçekleştirebileceği bilincini oluşturur.”



Kur'an-ı Kerim'de vahyin nuruyla aydınlanmış saf akıl sahiplerinin/ulü'l-elbâbın özelliklerinden bahsedilirken şöyle buyrulmaktadır: “Onlar, ayakta dururken, otururken, yanları üzerine yatarken (her vakit) Allah'ı anarlar, göklerin ve yerin yaratılışı hakkında derin derin düşünürler (ve şöyle derler:) Rabbimiz! Sen bunu boşuna yaratmadın. Seni tesbih ederiz. Bizi cehennem azabından koru!”¹ Görüldüğü üzere bu âyette, sürekli olan zikir ile Allah'ın yaratıkları hakkındaki derin tefekkür arasında yakın bir ilişki kurulmaktadır. Bir bakıma o, zikirle tefekkürün birlikte gerçekleştirildiği takdirde bir anlam ifade edeceğine işaret etmektedir.

Göklerin ve yerin yaratılışı hakkındaki derin tefekkür, insanda Allah'ın fiilleri hakkında hayranlık duygusu uyandırır. Yaratılıştaki düzen ve harikalık üzerinde düşünmek, insanda ancak sonsuz bir ilim, hikmet ve kudret sahibinin bu tür bir yaratılışı gerçekleştirebileceği bilincini oluşturur. Düşüncedeki süreklilik bu bilinci besler ve güçlendirir. Sonuçta insan, huşu ve derin saygı içerisinde yaratıkların sahibi olan Yüce Yaratıcı'yı zikre başlar. Bu bakımdan Kur'an'ın, gerçek anlamda aydınlanmış insanların önemli özelliklerinden birisi olarak takdim ettiği yaratılışa dair derin tefekkürün anlamı, Allah'ın varlığı ve birliği hakkında sofistlik yaklaşımlarda bulunmak, bir tür entelektüel haz almak ya da inançsızlar karşısında güçlü deliller ortaya koyarak onları susturmanın gururunu yaşamak için değildir. Bu tür bir tefekkürün asıl amacı, yukarıdaki âyetin açık olarak işaret ettiği üzere, Yüce Yaratıcı'nın azameti, celâl ve cemâli karşısında duyulan haşyet ve derin saygı duygusunun sevk ettiği yürek ile dilin sürekli zikridir.

Burada sürekli zikirten sadece, dilin bir takım isim ve lafızları tekrarlamak için kesintisiz bir kıpırdanışı anlaşılmalıdır. Belki o, varlığın her boyutu ve her türünde Yüce Yaratıcı'nın sonsuz ilim, hikmet ve kudretini görmek ve böylece O'na sürekli bir hamd ve şükür etme bilincine ermek-tir. Bu itibarla, gündüzün işinde helâl kazanç uğruna yorulan ve akşam uyku vakti geldiğinde yatağına uzanıp çalışmanın ve dinlenmenin Allah'ın birer lütfu olduğunu² düşünerek uykuya dalan herkes, uykusunda da bir tür zikir halinde sayılmalıdır. Çünkü onlar, uykularına, her şeyin nihâî anlamda Allah'a ait olduğu bilinciyle dalmışlar ve Allah'ın izniyle uykularından bu bilinçle uyana-caklardır. Burada dil ile yapılan zikrin gereksiz olduğunu söylemek istemiyoruz. Tam aksine zikrin hem kalpte hem zihinde ve hem de dilde olabileceğini söylemeye çalışıyoruz. Elbette kalp, zihin ve dilin birlikteliği ile yapılan zikir en etkili ve faydalı olanıdır. Ancak zikir nasıl yapılırsa yapılsın, itibar sonucadır. Yapılan zikir sonuçta, bizde Allah'ın azameti, celâl ve cemâli karşısında derin bir huşû ve saygı hissi uyandırmıyorsa, onun vahyin nuruyla aydınlanmış saf akıl sahiplerine özgü bir sıfatın tezahürü olduğunu söylemek zordur. Bu açıdan yukarıda alıntıladığımız âyetin sonunda, yapılan zikrin sahiciliğini belgeleyen somut bir kanıt olarak söz konusu akıl sahiplerinin, “Rabbimiz! Sen bunu boşuna yaratmadın. Seni tesbih ederiz. Bizi cehennem azabından koru!” şeklindeki duaları dile getirilmiştir. Bu her şeyin yaratıcısının ve sahibinin sonsuz ilim, hikmet ve kudret sahibi olan Allah olduğu bilinciyle yapılmış bir duadır. Bu duanın açık anlamı şudur: Bu şuura eren bir mü'min, kendisini cehennem sürükleyebilecek her kötü ve yasak eylemden uzak duracak ve bu konuda da sürekli olarak Rabbi'nden yardım dileyecektir. Burada konu-

muzun odağına yerleşen temel fikir, derin düşüncenin beslediği zikirle gelen yüksek şuurdur. Bu şuur, her şeyin sahibi, bir ve tek olan Allah'tan sakınma şuu-

göğe çevirmek yeterlidir. Orada bir kusur bulmak, bir düzensizliğe ve kaosa rastlamak isteyen göz, yorgun ve bitkin düşecektir.³ Çıplak bir gözle etrafını

bunu boşuna yaratmadın. Seni tesbih ederiz.” diyebilir. Bu örnekle elbette bilginin değerini küçümsemek istemiyoruz. Ancak en az bilgi kadar bakıştaki niyetin de ne kadar önemli olduğuna vurgu yapmaya çalışıyoruz. Niceleri vardır ki, onlar her şeyi çok iyi bildikleri halde bile bile inkâr ederler.⁵ Zira ancak Allah'tan korkan kimseler gördüklerinden ibret alır.⁶ Bu korku da ancak vahyin nuruyla aydınlanmış olan saf aklın derin tefekkürü sayesinde oluşur. Bu yüzden Kur'an, yalnızca Allah'tan gereği gibi korkanları gerçek âlimler olarak görür. Çünkü yalnızca onlar, Allah'ın göklerde, yerde ve kendi nefislerinde bulunan açık kanıtlarını görebilir ve onlardan ders çıkarabilirler.⁷



rudur. Bu şuur, ancak yaratılış hakkında derin derin düşünen ve bunu sürekli olarak tekrarlayan akıl sahiplerinde bulunabilir. Bu akıl, vahyin nuruyla aydınlanmış olan saf bir akıldır.

Bu aklın oluşabilmesi için, Hubble Teleskopu'ndan uzayın derinliklerine bakarak oradaki milyarlarca yıldız, galaksi ve nebulaların şekilden şekle, renkten renge girerek gösterdikleri ve tam bir âhenk ve uyum içinde sergiledikleri manzaraları hayranlıkla izleyebilmek şart değildir. Çıplak gözle bile başımızı tekrar tekrar

dikkatli bir şekilde gözlemleyen kimse, çok rahatlıkla, tan yerini ağartan, geceyi bir dinlenme zamanı, ay ve güneşi vakitlerin ölçüsü kılan Birisi'nin var olduğunu ve bu Birisi'nin her şeyden üstün sonsuz bir bilgiye sahip bulunduğunu anlayabilir.⁴ Bu kavrayış düzeyine erişebilmek için astronom ya da jeolog olmaya gerek yoktur. Bazen bir astronom ya da jeolog, Yüce Yaratıcı'nın göklerde ve yerdeki hârikulâde fiillerini gördüğü halde bu şuur ve kavrayış düzeyine eremez de, dağdaki bir çoban yüreği, aklı ve tüm benliğiyle “*Rabbimiz! Sen*

Sonuç olarak söylemek gerekirse, sırf spekülâtif bir çaba ve entelektüel bir haz olarak kalan; bizi Allah'tan korkmaya, O'nun azameti, celâl ve cemâli karşısında saygıyla eğilmeye sevk etmeyen düşüncenin bizlere pek bir faydası yoktur. Yalnızca yaratılışın gayesini idrak edip Allah'tan sakınmaya sevk eden derin düşünce, vahyin nuruyla aydınlanmış olan saf akıl sahiplerinin temel özelliklerinden birisidir.

Dipnot

* Prof. Dr.

- 1 3/Âl-i İmrân, 191.
- 2 78/Nebe', 9-11.
- 3 67/Mülk, 4.
- 4 6/En'âm, 96.
- 5 3/Âl-i İmrân, 70-71.
- 6 79/Nâziât, 26.
- 7 35/Fâtur, 27-28.